

MIZERNY (354) *ai*

-z- (316), -f- (38).

-e- (351), -ę- (3). [*W MurzHist i MurzNT -e- : -ę- (11:3)*].

e jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

comp i sup (6 + 1) (nå)mizerniejszy (7); -éjszy (1), -(e)jszy (6).

sg m N mizerny, mizerni(e)jszy (34). ◇ G mizerného (61); -ého (4), -(e)go (57). ◇ D mizernému (8); -ému (2), -(e)mu (6). ◇ A mizerny (14), mizern(e)go (10). ◇ I mizernym (8), mizernem (1) MurzHist. ◇ L mizernym (6), mizerném (1); -ym : -ém MurzHist (1:1). ◇ V mizerny (30). ◇ f N mizernå, nåmizerni(e)jszå (19). ◇ G mizerněj (10); -ěj (1), -(e)j (9). ◇ D mizern(e)j (4). ◇ A mizernå (9). ◇ I mizernå (5). ◇ L mizern(e)j (2) BielKron, RejPos, mizernyj (1) MurzHist. ◇ V mizernå (9). ◇ n N mizern(e) (14). ◇ G mizern(e)go, mizerniejszého (17). ◇ D mizern(e)mu (1). ◇ A mizerné (7); -é (1), -(e) (6). ◇ I mizernym (2). ◇ L mizernym (7), mizernem (1) MurzHist. ◇ V mizern(e) (2). ◇ pl N m pers mizerni (13). subst mizerné (7); -é (1), -(e) (6). ◇ G mizernych (14). ◇ D mizernym (2) RejAp, LatHar, mizernem (1) MurzHist. ◇ A m pers mizerné (16); -é (4), -(e) (12). ◇ I m mizernymi, mizerni(e)jszymi (5) KrowObr, Górndworz, KuczbKat, GrabowSet, WysKaz, mizern(e)mi (1) RejZwierc. f mizern(e)mi (2). ◇ L mizernych (2). ◇ V m pers mizerni (7). subst mizern(e) (1).

Składnia comp: mizerniejszy nad kogo (3), nad co (1).

Sł stp brak, Cn s.v. nędzny, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.

1. *Małej wartości, marny, lichy, nędzny; znikomym, nietrwały; słaby; niegodny, niewłaściwy; miser Mącz, Calag, Cn; misellus, miserabilis, miserandus Cn (144) :*

a. *W odniesieniu do ludzi i wszelkich stworzeń żywych (43) : Leop Prov 14/34; OrzRozm C4v; ten który mniemał wżytek świat zwalczyć mocą swoią/ przyzedeł ná niewiastę mizerną która go zwalczyła BielKron 113; żebyśmy daleko mizerniejszymi byli/ niż nieme żwirzeta Górndworz M2; RejPos 192v, 204, 293; NiemObr 180; LatHar 148; SkarKazSej 686a.*

W porównaniu (1): A tak fie tu wżyscy iako mizerne ryby goniemy po tym nędznym morzu burzliwego światá tego. RejPos 331.

W charakterystycznych połączeniach: mizerny(-a, -e) apostoł, bogacz, niewiasta (niewiastka) (2), ryby, stworzenie (3), włodarz.

Wyrażenie: »mizerny człowiek (a. człek), ludzie« [szyk 9:3] (10:2): aby ludzie miferni/ nie byli prze wielkość grzechow zaláni. MurzHist Lv; Rácż mi pomoc z grzechow mych człeku mizernemu LubPs ddv; RejAp 179v; RejPos 104v, 114v, 115, 201v, 223, [236]; CzechRozm 199; KarnNap A4; Pátrż Pánie IEzu z wyfokiego niebá/ ná mnie mizernego człowieka z nieprzyiaćioły walczącego LatHar 241.

Szeregi: »nędzny a mizerny« (9): A tak obáč fie á obáč nędzny á mizerny bogaczu/ á vpadń przed nogi Páná twoiego RejPos 164v, 104v, 114v, 115, 184, 201v (9).

»mizerny i niegodny« (1): O nałáfkáwšy Iezu/ profzę cię [...] ábyś [...] raczył miłościwym twym okiem weyźrzc ná mizernego y niegodnego flugę twego LatHar 24.

W przen (16) : k woli nátkánia mizernego brzuchá swego odstępujemy á przymy fie imienia Páńkiego. RejAp 25v; Rozwiężył mu onę mizerną ofliczkę niewinną dużę swoię/ która iest frogim

grzechem á vpadkiem thwoim okrutnie zwiázána. *RejPos* 87; *RejZwierc* 66v, 155, 186; *KochPs* 44; *PaxLiz* B2v.

Wyrażenia: »mizerne ciało« (5): Boć to lám czuię zé mię pán [...] zatwárdźá/ i to miferné ciało wiąże/ abych się niemogł pořilić *MurzHist* Hv; *RejPos* 113v, 261v; *RejZwierc* 4v; áczkolwiek [...] řtekác muřim/ nořząc ták mizerne ćiało/ y mieřkáiąc w ták řkázonym domu *SkarKaz* 205b.

»proch mizerny« (1): Y mnie policz w tę liczbę Oycze miłóřniery/ A day bym y tu baczył/ iżem proch mizerny/ Y nierowny ták ćięřzkich przygod nawáłności *SzarzRyt* B2v.

Szeregi: »marny a mizerny« (1): wiedz/ iż chocia thego w tym márnym á mizernym ciele nie doczekař/ ále thego řřtotnie bądź pewien iż zářię z nim mař wřtác *RejPos* 261v.

»nęđzny a mizerny« (1): gdyź bez twej łáki [*Panie*] záwřdy muřzą być zářlepione ty nęđzne á mizerne oczy nářze *RejPos* 209.

»mizerny a nieřlachtetny« (1): Iuź ziemiá/ morze/ láfy nigdy nie řą řpokoyne/ á vřtávicznie woiované być muřzą/ á ni dla częgoy iedno dla tego mizernego á nieřlachtetnego ćiała. *RejZwierc* 104v.

»mizerny a prozny« (1): áby z řiedmią złych duchow gorřzych ieřczce/ nie przylećiał z nowu řzářan do mizernego á proznego gmáchu řercá twego. *LatHar* 111.

b. *W odniesieniu do przedmiotów, sytuacji, řwiata i jego spraw uwařanego za marny, przemijający, bez wartořci moralnej, takźe za siedlisko zła moralnego, zepsucia (101) :* *BielŻyw* 169; *MurzHist* Hv; O mizerne pieniádze/ o nieřzczęřne złoto/ Co po řmierći zořtánieřz káźdemu zá błoto. *RejWiz* 162, 65, 83v; O nieřzczęřna polewko/ o mizerne młoto/ Wolnořć zá cię przedáię *RejZwierz* 128; lepiej ieřth nam iřć zá nęđznym řwiátem á zá mizernemi vřtáwámi á wymyřły iego/ ná ktore vřtá Páńřkie żáłobliwie wołáię *RejAp* 27v, 28, 45, 92v; *RejPos* 163, 169, 183v, 239, 325v; iż nie był tákı żadny miedzy nimi náleźion/ ktoryby mizerne Złoto áłbo Srebro nád řwoię przyřięę/ czeřć/ y řumnienie więcey przekłádał *BielSpr* 46v; Mizerny ieřt wiek káźdego/ Ná tym řwiećie złořliwego *KochMRot* B3; Nie mnieyřza teź zařázá w Rzeczyřopolitey Rzymřkiey byłá/ prze řřpreczanie řie y ámbicyą mizerną onych dwu Pánow Rzymřkich/ to ieřt/ Máriuřzá y Syllę. *Phil* Q4, M4 *marg*; *OrzJan* 97, 124; Mizerneby to záprawdě niebieřkie řzczęřćie y weřele byłó/ w ktorymby řię o nářzym řzczęřćiu áłbo nieřzczęřćiu řwiętyym Boźym nic wiedzćie nie godźiło. *LatHar* 327; *KořakCath* C4v; *KlonWor* **2.

W połączeniach szeregowych (2): y złoczyńcá á rozboynik řwiátá tego/ chociař pewnie wie iż ma być wydáne ledá kiedy ná márne męki ćiało iego/ á wźdy řie máłó ná tho á práwie nic nie rozmyřła/ dla onego márneho á mizernego y bárzo krotko trwáięcego pożyřku řwego. *RejPos* 184v, [292]v.

W przeciwstawieniu: »mizerny ... niezły« (1): Są teź tákowi mizernego/ á wřzakořz nie złęgo zwyczáiu *KwiatKřięź* C3v.

W charakterystycznych połączeniach: mizerne(-y, -a) bogactwo, Egipt, handle, kroleřtvo, kupiectwo, majęřnořć (2), mądrořć, mieszkanie, młoto, myto, pieniádze, podnoźek, pořępkı, pożyřtek, rozkosz, sprawy, srebro, řzczęřćie (řzczęřřliwořć) (2), řklenica, ustawy, wiek, włodarřtvo, wymyřły, złoto (2), zwyczaj.

Wyrażenia: »mizerny řposob ludzkiego narodu, ludzki řposob« (1:1): O mizerny nářz ludzki řřpofobyę/ Nic dobrego nie zámykařz w řobyę. *BielKom* F7, E4.

»mizerna śmierć« (1): iż lepiej ielt poćciwie vmrzeć bronięcy gárdłá fwego/ żon/ dzieci/ y wżytkiey máiętności/ niżliby miał domá czekać hániebney á mizerney śmierci/ z boleścią wrzodu/ álbo przez [!] niedbáłość swoię *BielSpr* 76.

»mizerny świat« [szyk 37:11] (48): O boży ij moy synáczku [...] nieracz mie zořtawiaż w té nędzy fwiata mizerného/ ale mie wezmi z łobą ku oytżu twemu niebiełkiému. *OpecŻyw* 173; *ForCnRWiet ktv*; *MurzHist* A3v, M2v; *RejWiz* 153, 171v; *RejAp* 26, 49v [2 r.], 64, 70, 74 (11); *RejPos* 61v, 174v, 184v, 197v, 205v (13); ábyś łie rozmyłá [...] Pomniáć też ná odmienność światá mizernego/ A iáko ná nim nie máłż nic pewnego. *RejZwierc* B4, 126v, 167, 177v, 191v [2 r.], 256v; *LatHar* 234, 595, 637, 649; *SiebRozmyśl* E2v; *KlonFlis* A4. Cf »mizerny a nikczemny«, »mizerny a obłędny«, »mizerny a pochyłny«, »mizerny a dziwnemi nawałnościami zaburzony«.

»mizerne troski« (1): Ciefżąc łwe mizerne trołki/ To piłáł Adam Czáhrowłki. *CzahTr* [D2]v.

»mizerny żywot« (5): To mowię przed łobą maiąc/ i więcyi łobie miłérny żywot i żonę zdziećmi/ niłż pana Chriřtułá s łwoiem zbawięnięm wáżąc *MurzHist* C3; *RejPos* 138v, 183v, 186, [292]v.

Szeregi: »haniebny a mizerny« (1): *BielSpr* 76 cf »mizerna śmierć«.

»mizerny a krotki (a. krociuchny)« [szyk 2:1] (3): *RejAp* 23; Rołpomni też łobie ná onego Łázárżá á ná onego bogacżá/ iż ieden ná máłuczki čás wżył oney mizerney á krociuchney rołkolży łwoiey: á drugi też ná máłuczki čás oney nędze łwoiey. *RejPos* 264, 138v.

»mizerny a łakomy« (1): Tákże łie káždemu w niwecz á práwie w robaki obráca káżdę mizerne á łákome nábycie iego/ kthore nie bywa łprawowane z boiáżnią Páńłką á wedle woley łwiętey iego. *RejPos* 81v.

»marny a mizerny« [szyk 5:1] (6): *RejPos* 197v, 275v, 327v [2 r.], 342; iżby [uciřnieni] ráđżey pomárli [...] niżliby mieli długo być w takim wćiřnieniu/ [...] tego márnego á mizernego światá. *RejZwierc* 191v.

»nędzny a mizerny« (6): A czoż mu [Judaszowi] pomogłá oná nędzna á mizerna mądrość iego/ gdyż wiáry nie było á łercá pokornego w prołtocie łwey *RejPos* [290], 212v, 223, 259v, 338; DZiękuię łobie o prawdziwy łynu Bogá żywego [...] żeś raczył przyść w człowieczéy náturze ná ten nędzny á mizerny świat *SiebRozmyśl* E2v.

»mizerny a nikczemny« (2): *RejAp* 123; iż łie ták połtáwić muřimy czáłu łádu łwego przed Máyełtatem Páná łwego/ iáko zeydzyemy s tego światá mizernego á nikczemnego. *RejPos* [278]v.

»mizerny a obłędny« (1): ielłże w łtałości wiáry łwoiey/ á w łowinnołciach Krzeřciáńłkich łwoich zeydzyemy s tego mizernego á obłędnego światá *RejPos* 128v.

»mizerny a obłudny« (4): *RejAp* 76v; nic łie ty nie vnoř zá łwiátem tym nędznym/ áni zá tymi mizernemi á obłudnemi łprawámi á wymyłły iego. *RejPos* 277v, 316; nie możełż ináczey tego mizernego á obłudnego miełżkánia náłżego názwáć/ iedno iáko piłmo łwiát włzytek zowie/ złodzieyłką kłatką á łotrowłką iáłkinią. *RejZwierc* 191v.

»mizerny a omyłny« [szyk 3:2] (5): *RejPos* 115, 183v, 193v, 283v; wolimy łzukáć rády v omyłnego á mizernego światá tego *RejZwierc* 256v.

»mizerny a pochyłny« (1): záiłte ná tem mizernym/ á pochyłnym łwyecye dołić bárzo połráfi oycow nyepewnych/ łynow bez oycá. *GliczKsiąż* B5.

»mizerny a sprosny« (1): Przecz nie pomniłz ná Páná fwego/ iż on wftáwicznie płáče nád tym márnim á nędznym wpaddingem/ á nád tym mizernim á sprofnym zginieniem twoim. *RejPos* 196.

»mizerny a dziwnemi nawałnościami zaburzony« (1): Morze to iuż wiemy co ieft w świętym piłmie/ bo nic inżzego iedno ten mizerny á dziwnemi nawałnościami záburzony fwiát. *RejAp* 74.

W przen (5) : A nie przeciów fie fwiátu tey mizerney gnidzye *RejWiz* 176; A toć fą ty mizerne fkály á ty fłábe opoki obłudnego fwiátá tego/ ktore nam ledá w czym inżzym vkázuią/ álbo obiecuią zbáwienie náfze *RejAp* 64v; *RejPos* 51v, 137v.

Szereg: »nędzny a mizerny« (1): tułamy fie po drogach á po gościńcoch thego nędznego á mizernego Ieruzalem thego fwiátá *RejPos* 112.

[Część przykładów można zakwalifikować do znac. 3.].

2. *Budzący litość, godny współczucia, politowania, nieszczęśliwy, żaloszny, pełen żalu; smutny; miser Mącz, Calag, Cn; aerumnosus, afflictus, iacens, miserabilis Mącz, Cn; atratus, funestus Mącz; calamitosus, miserandus, prostratus Cn* (110) : *Funestus, Zálóbny/ Smiertelny/ Smętny/ Miłerny. Mącz* 140d, 4d, 224c.

a. *W odniesieniu do ludzi* (49) : *MurzHist* D3, G4v, R2; Coż my też mamy czynić mizerni pielgrzymowie fwiáthá tego? *RejAp* 95v; O bogowie/ co iefthem zgrzeżyłá żeście ná mię ná mizerną krolewnę tę nedze [!] dopuścili/ áno we mnie pychá y iedná/ áni ządość [!] zła/ áni złość/ áni ktorey krwi przelanie niebyło *HistRzym* 20, 20; *RejPos* 258; Iefli (práwi) [św. *Chryzostom*] w tym żywoćie thylko w Pánu Chriftuśie nádzieię mamy/ thedy ieftełmy mizernieyżzymi nád wżyftki ludźie. *KuczKat* 90; *RejZwierc* 191v; *ArtKanc* M16; *LatHar* 241; *WysKaz* 7.

W połączeniach szeregowych (2): iż nikt bledźy/ nikth mizernieyży/ nikt smętnieyży/ nikt częścicy nie wzdycha [...] iáko ten kto ták miłue. *GórnDworz* L1; á niewiełz iżeś ty nędzny/ y mizerny/ y vbogi/ y ślepy/ y nági [tu es miser et miserabilis et pauper et caecus et nudus]. *WujNT Apoc* 3/17.

W charakterystycznych połączeniach: mizerna(-e, -i) krolewna (2), niewiasta (niewiastka) (2), pielgrzymowie (2), potomkowie, rzecz pospolita, synowie, ziemia.

Wyrażenia: »mizerny(-i) człówek (a. człek), ludzie, narod ludzki« [szyk 10:4] (11:2:1): A wtem miłerny człówek głósem wielkiem zawołał/ okrutna rzecz ieft/ wpaść wręce Boga żywé⁸⁰ *MurzHist* F4v, C2v, E3v, H, N3; *Afflictus et iacens homo, Mizerny człówek. Mącz* 130b, 256a; Iż nielza miły Pánie ináczey/ iedno áliż we krwi teftámentu twego muśiż wypuścić s tego nędznego więzyenia ten mizerny narod ludzki *RejPos* 101v; Czemużeś ty wzięł żywot królowi tákemu? Smierć ieft miáfto żywotá człeku mizernému. *GórnTroas* 27, 62; *OrzJan* 31; *LatHar* 559, 670; *CzahTr* L4v.

»mizerny nędznik« [szyk 2:1] (3): O nędzna márna zyemio czemuż nas ták ludziłz/ Ty mizerne nędzniki przecz ták márnie trudziłz. *RejWiz* 87; *RejAp* 5; *RejPos* 335.

»nic mizerniejszego« (2): *MurzHist* L; niemáłz nic mizernieyżzego nád té ludźi/ którzy co ofobliwého/ o rzeczách wielkich piłzą *OrzQuin* E3.

Szeregi: »mizerny a biedny« (1): zabiłá [Jahel] Sifare [..] Walał fie przed iey nogámi/ y leżał bez dułfe y mizerny á bydny [!] [iacebat exanimis et miserabilis; leżał bez dułfe y nędzny *WujBib*]. *Leop Iudic* 5/27.

»nędzny a mizerny« [szyk 3:1] (4): *MurzHist* C2v; przeto iż nye płodna była krzywd a prześladowania dofić vćirpyáá/ owa mizerná á nędzną nyewyáftá záuífie bylá/ bo nyemiáá fie czym cyeffyć *GliczKsiąż* C2v; *RejPos* 198, 332v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nieszczęsny i mizerny« (1): ACh niezczęsny ia y mizerny człowiek iákożbym miał miłowác Pána Bogá mego/ ktory gdym nie był/ ftworzył mię/ gdym był zginął/ odkupił mię. *LatHar* 559.

»mizerny a utrapiony« (1): Mizerna á vtraponá bylá ná ten čás rzecz póspolita w Niemcech/ przez nádętość á vpor kfiázátek Niemieckich [...] niezliczone fzkody y morderftwá vbogim ludziem póspolitym/ y fwoim przyaciéloom poczynili *BielKron* 236v.

W przén (5) : Záuwdyć tá mizerna niewiáftá á ten vćifniony Kofcioł Páńfki para á tuła fie po tey obłędliwey pułzczy fwiátá tego *RejAp* 100v; A iż vftáwicźnie płácze nád thobá oná mizerna wdowicźká duřycźká twoiá *RejPos* 224, 125, 223v [2 r.].

a. *W funkcji rzeczownika: Człowiek strapiony, nieszczęśliwy* (6) : Leć nám miřernem od pana odrzuczonem/ ku weřelu to niemoże być *MurzHist* Gv, N2; *MurzNT* 13v; Weřel fie [*Matko Boża*] wřpomożycielko/ mizernych pócięřycielko. *KrowObr* 177; *PaxLiz* C3.

Szereg:»mizerni i ludzie nieszczęśni« (1): Wziáwřzy Kołozwar/ gdy iuż wřzyftkié mizerné/ y ludzie niezczęfné/ pod tá kondiciá wolności wyřziá/ z miáftá wyrzućil *OrzJan* 103.

b. *W odniesieniu do sytuacji* (58) : Wtem miařteczku/ przerzeczony Franciřzek Spiéra/ przed řwá miřerná przygodá/ był człowiekiem zácnem i wźiętem *MurzHist* B4, E2, E2v; *LubPs* T6v *marg*; plákáli mizernego onych nędznikow [Żydów] do Krolá odkázowánia y wodzenia [*plorarent eorum infelicem expulsionem*]. *Leop* 3.*Mach* 4/18; *Mącz* 306a; *RejAp* 97v, 150; *RejPos* 7v; Po nim ná teyże niezczęsliwey Stolicy řiedziá/ Maxim Cynikus Apollinaryfta [...] Lecź zás nie dłuęo czekáiąc/ wftąpił ná tęę mizerná Stolicę [*na biskupstwo carogrodzkie*] Euty chius *SkarJedn* 392.

W połączeniach szeregowych (3): *Mącz* 199b; *RejPos* 223; Bo iuż zła řlawá/ iuż přętkie vbořtwo/ iuż wzgárdzenie v ludzi/ iuż nędzny/ mizerny/ á trořkliwy vftáwicźnie żywoth/ iuż niebeřpieczeńřtwo zdrowia/ iuż fie s káędeęo kátá řtrzedz muřifz. *RejZwierc* 35.

W charakterystycznych połączeniach: mizerna(-y, -e) nędza, niewola, obrona, pielgrzymstwo (3), *przygoda* (2), *stan* (2), *starość, stolica, wodzenie, wojna*.

Zwrot: »w mizernym stanie być« (1): gdy iuřz wtem miřernym řtanie [*rozpaczy*] okołó řzeći księęycow był *MurzHist* E.

Wyrażenia: »mizerne czasy (a. czas), lata« [szyk 3:1] (3:1): nawiedźil oto i za tycho nařzych miřernych czařow/ człowieka iednego *MurzHist* B2v; *LubPs* A3; A iuż fie nie odmieniá ty mizerne látá. *RejWiz* 70v; *KochPs* 109.

»mizerna niemoc« (1): á [*chora niewiasta*] bylá vzdrowioná od mizerney niemocy řwey. *RejPos* 213v.

»mizerny przykład« (3): áby nieboraczék infzem na miřerny przykład i řtrach wielki wyřadzon być miał. *MurzHist* B3v, V3; *SarnStat* 1067.

»mizerna rzecz« = *nieszczęście* (1): Ey/ nieřtetyź/ iáko to mizerna rzecz: řtráćić to/ czeęo niemożeřz powetowác/ y coř mogł był wiekuiřcie chowác? *LatHar* 149.

»mizerne sierostwo« (1): wmiŕernem ié [dzieci] ŕieroftwie s ŕlachtetną a cnotliwą żoną twoią zoŕtawiŕ MurzHist M4v.

»mizerna(-e) śmierć, zeście, dokonanie, zginienie« [szyk 5:1] (2:2:1:1): iákie bywáło mizerne á nieŕzczeńliwe zeście tych ktorzy przeciw przełożonym ŕwoim/ ręce zbroyne podnoŕili BielKron 203, 68v, 342v; Exitialis exitus, Mizerne dokonánie. Mącz 105a; RejPos 195v; BudBib 2.Mach 9/28.

»mizerny ucisk, udręczenie« (1:1): iáko ŕie ŕprawowác mamy w tych to mizernych vćiŕkoch náŕznych RejPos 202, 163v.

»mizerny upadek« (2): A Pan ŕie obiecał ŕtać nieomylnie przy krzywdzie iego [człowieka]/ á mŕcić ŕie onego mizernego vpadku iego. RejZwierc 189v, 189v.

»mizerny żywot« [szyk 21:1] (22): MurzHist Nv, N3; WYrozumiał iż mizerny żywot iego być miał/ I weŕela wnim żadnego nigdy by nie vznał MrowPieś A3 [idem ArtKanc]; RejWiz 83 marg, 84, 122v, 163v, Cc8; GórnDworz H3; RejPos 168v, 183, 223, 233v, 237v, 248v; RejZwierc 35; ArtKanc N10v; KochWr 29; ktorás [ŕw. Doroto] rozmáite boleŕci y lekkoŕci dla Pána Iezuŕá wytrwála/ á po pracách mizern[e]go żywotá tego/ do páłacow ŕię niebieŕkich doŕtála. LatHar 459, [+12], 34. Cf »mizerny i utrapiony«.

Szeregi: »nędzny a mizerny« [szyk 2:1] (3): GórnDworz H3; ten nędzny człowiek w oney thák ŕrogiey niemocy/ iuż od wiela czáfow będąc/ iáko mizernego á nędzne⁸⁰ żywotá vżyć muŕiał/ á wždy mu to nic nie pomogło. RejPos 233v, 163v.

»mizerny, (a, i) nieszczęsny (a. nieszczęśliwy)« (4): LubPs A3; BielKron 203; Mącz 140d; ábyŕcie tym przymiérzem tureckim y przyiáźnią iego krzeŕciánŕtwo wŕzyŕtko/ ŕiebie nákoniec łámych/ do mizernéy y nieŕzczeńnéy niewoli nie wdawáli. OrzJan 65.

»mizerny i oplakania godny« (1): maćie wiedzieć/ że ŕtan nieŕzczeńny człowieká grzeŕznego ieŕt tak bárzo mizerny/ y wŕzelkiego oplákánia godny/ że go żaden ięzyk áni Angeŕŕki wyŕłowić nie może WysKaz 22.

»mizerny i oplakany« [szyk 1:1] (2): iákóž po wielu mieyŕcách oplákáné y mizerné [lugenda atque calamitosa JanStat 842] ludźiom pokázuią ŕie przykłády SarnStat 1067; PowodPr 59.

»mizerny i utrapiony« (1): áby Pan Bog przepuŕcił ná nie śmierć á wybáwyć ie raczył/ ŕtak mizernego y vtrapionego żywotá. BiaKaz Cv.

3. Niegodziwy, podły; grzeszny; okrutny; miser Mącz, Cn; miserabilis, miserandus Cn (88) :

a. W odniesieniu do ludzi (64) : PRzekłety Heród/ ij mizerná ona tzudzoložnizta/ zmowili ŕie aby Iána zabili OpecŻyw 47v, 43v, 69v; WróbŻoŕt 136/8; KrowObr 138; Miłofierdzye [Bóg] otworzył/ otworzył kroleŕtwo/ A pátrż iáko o to dba mizerne łotroŕtwo. RejWiz 175v; BielKron 466v; O mizerny Kácerzu iákož to złą odpłátą tak wielką miłóŕ Bożą nágradzaŕz thą niewdzięcznoŕcią SarnUzn F5; RejAp 155v; RejPos 158v, 197v, [203], [249], [323]v, 342; RejZwierc 46v; CzechRozm 113; LatHar 280; PaxLiz E2; KlonWor 11.

W połączeniach szeregowych (5): nędzny/ zápamięthály/ y mizerny Mnich/ znowu ŕlub y przyŕięę tznini/ obiecuiąc być poŕŕuŕzen KrowObr 138, 141; Dyabeł ludźi niewiernych/ mizernych itéz nędznych/ od tegóž Syná Bożégó/ Kŕiáięciem wezwány ieŕt. OrzQuin P3; RejPos 106v, 184v.

W charakterystycznych połączeniach: mizerny(-a, -e, -i) Babilon, cudzołożnica, Herod, kacierz, lotrostwo, mnich, natura, niewiasta, sektarz, sługa, tłuszcze, wodzowie, Żydowie (4).

Wyrażenia: »mizerny(-e, -i) człowiek (a. ludzie), lud, ludzkie pokolenie, rodzaj ludzki« [szyk 18:4] (19:1:1:1): Kiedy przez piętz tyfięci lát/ ij dłužey mizerny rodzaj ludzky skázán byl na potępienje OpecŻyw 1, 138v; LubPs T6v; O Pánie Włzechmogący weyrzy kiedy ná then lud twoy mizerny/ ktory fie dał vwieść Antykryłthowi [...] áby Páná Iezu Kryłtá Syná twego miłego bluznił háńbił/ y fromoćił. KrowObr 149, 30v, 141, 189, 203, 240v; Mącz 428c; OrzQuin P3; RejPos 104v, [105], [105]v, 106v, 184v, 260; CzechRozm 158; Ták mizerne ludzkie pokolenie/ przez Zakonu Pánłskiego zgwałcenie/ śmierć zálłużyło/ á Czártowi w moc podáne było. ArtKanc F10. Cf »mizerny a zapamiętały«.

»mizerny grzesznik« (1): O zbáwicielu świátá [...] weyrzy ná mię mizernego grzełzniká/ ktory imieniá twoiego wzywam LatHar 155.

»mizerny nędznik« (2): RejWiz 172; Zátwożył fie rzkomo mizerny nędznik on/ bo go [Heroda] łzkodá y krolem zwác/ gdy fie thák nikczemney rzeczy zgwałćić á zwoiowác dał RejPos 322v.

Szeregi: »mizerny a (i) grzeszny« [szyk 1:1] (2): MurzNT 78v; zmiłuy fię [Boże] nádemną człówiekiem ze wład mizernym y grzełznym LatHar 207. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»mizerny a hardy« (1): Tákże też onego mizernego á hárdego Olofernełá/ ktorego nędzna niewiáłtá Iudith zábiłá. RejPos 200.

»nędzny a mizerny« [szyk 4:1] (5): KrowObr 189; Est malevolorum, ut male volentes sint atque invidiant bonis, To yełt nędznych á mizernych ludzi przirodzenie iż zawiśni łá y máyá w wielkiew w nienawiści dobre. Mącz 428c; Y iáko oná nędzna Ewá byłá przyczyná łmierći á męki Páná náłzego/ tákże też nędzna á mizerna niewiáłtá [...] byłá przyczyná łmierći tego człówieká łwiętego. RejPos 321, 104v, [105]v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»mizerny i potępiiony« (1): bogowie ci o ktore fię záltałwiałz dyabli łá/ łami mizerni y potępieni SkarŻyw 408.

»mizerny a upadły« (2): A oná [Ewa] pothym łkółztowawłzy [jabłko] podáłá onemu mizernemu á vpádlęmu Adámowi. RejPos 101, [105].

»mizerny a (i) zapamiętały (dusze swojej)« (3): MurzHist B; A widziłz iułz łwoy fáłłzywy y przewrotny wykłád piłmá łwiętego? O mizerni y zápamiętáli ludzie dułz łwoich? KrowObr 179v, 73v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

W przen (7) : RejAp 2; O nędzna mucho/ o mizerny robaku/ iákież tho iełt ferce twoie/ iż cie áni łtrách/ áni tákie dobrodzyeyłtwo/ nie może rułżyc Páná twego. RejPos 346, 196.

W połączeniu szeregowym (1): O nędzna á łzalona dzyewico/ o nędzna á błędná [!]/ á mam ták rzec/ mizerna párfzywa owco RejPos 342.

Szeregi: »marny a mizerny« (1): Ták iż wielka rádość á wielka fie pociechá łłtawa włzem onym ták powáżnym łthanom/ z iednego ták márnegó á mizernego robaczká/ ktorj [!] powłtawłzy zá pomocá Pánłką vzna fie á rozzáłuię fie vpadku łwego RejPos 166.

»nędzny a mizerny« (1): A iáká rádość włzyłcy máiá gdy fie vzna á náwróci fie do łtádá łwoiego á do łpołeczności ich tá nędzna á mizerna owieczká twoiá. RejPos 166.

»mizerny a obłądny« (1): A wołałz za tą mizerną á obłądną owcą swoią/ áby poznała głos twoy [Boże] *RejAp* 27v.

a. W funkcji rzeczownika: grzesznik (5) : *OpecŻyw* 72v; Smiłuy sie nád mizernymi. Przydz Márya Dawco odpufztzenia grzechow. *KrowObr* 176v, 177, 189; *Mqcz* 254a.

b. W odniesieniu do przedmiotów i sytuacji: zły, przynoszący nieszczęście (24) : że sie ząwždy musi thárgać á pádác to mizerne kroleństwo iego [okrutnego smoka]. *RejAp* 104v; Dla czegoż sie to stáło [...] ták mizerne [pułtołzenie tego miáltá nędznego? (*marg*) Przyczyná zginienia Bábilonu. (-) *RejAp* 148, 74v, 129v, 189v; *RejPos* 213, 227, [310]v, 317, 342v; *ActReg* 130.

W charakterystycznych połączeniach: mizerne(-a, -y) budowanie, dług, doł, krolestwo, morze, niedbałość, omyłka, pochodnie, rozkosz, rządy, swowoleństwo, trąd.

Wyrażenia: »mizerne człowieczeństwo« (1): iż ząwždy to mizerne człowieczeństwo náłze ciągnie sie/ z náłtroienia czártá chytrego/ do powyzłzenności á do rozlicznych łtanow łwiátá tego. *RejPos* 319v.

»mizerne rzeczy« = tu: kara, plaga (1): Raczy tedy pán włzechmogący niesłychanými [pofoby: potych miferných rzeczach ktoré przed tem nád złými ludźmi działał/ z nowu nám [...] łwoi łrogi łąd okazowác *MurzHist* Bv.

»mizerna śmierć« (3): Kiedy cie mizerna śmierć ták chłufnęła kofą/ Leżyłz w nędzney kofzuli/ á to inłzy niofą. *RejWiz* 83v, 83v *marg*, Cc7.

»mizerny upadek« (4): á toć idzye nie tylko o docześną pomłtę nád tobą/ ále o wieczny á o mizerny vpadek twoy á zginienie twoie. *RejPos* 106v; á [Krystus] naprawcá y opátrzyciel tego mizernego vpadku náłzego. *RejPos* 326v, 195v, 196.

Szeregi: »nędzny a mizerny« (3): A on lew ryczący do ktorego przyłtał [człowiek] prze nędzną á mizerną omyłkę łwoię *RejPos* 330v, 195v, 196.

»mizerny i okrutny« (1): A ta rzecz námiferniefłzá i naokrutniefłzá w niem była/ żeby się był co narychléi wpiekle rad widziál *MurzHist* D4.

»omylny a mizerny« (1): nie długo może trwác to omylne á mizerne budowanie iego [węża, tj. szatana]. *RejAp* 104v.

»mizerny a zależały« (1): A Pan chce y obiecucie pátrzyć krwi ich niewinney s tych mizerných á zależałych ręku twoich. *RejZwierc* 186v.

4. Ubogi, biedny; *misellus*, *miser*, *miserabilis*, *miserandus* Cn (9) : *RejWiz* 87v; bráciá mizerni dlá potrzeby łwey wielkiej/ wozy one ktore do dworu Biskupiego łłzy/ do kłáłztoru obroćili *SkarŻyw* 529.

Wyrażenie: »ludzie mizerni« [szyk 2:1] (3): *MurzNT* 111; Skąd pothym wielkie łzkody/ y vpadki przychodzą ná mizerne ludzie/ y wielekroć łrogi mordy *GórnDworz* Gg6v; iżby bez łupu á bez płáczu á krzyku ludzi mizerných [...] mogłyby być y wołká/ mogłyby sie budowác y zamki. *RejZwierc* 186.

Szeregi: »skąpy a mizerny« (1): łtąd ludzie łkąpego/ á mizernego [dworzanina] thákiego być rozumieją. *GórnDworz* M4.

»mizerny a upadły« (1): ktemu muśi [dworzanin] nie być złośliwym/ iádowitym/ drażniąc ludzie bez przyczyny/ á z iálfney nienawiści: zwłázcza iefli moźne/ to iefť wielka niebácznośť: iefli mizerne á vpádłe/ to iefť okrucieńftwo *GórnDworz S3*.

W przeni (1) : Iáko íthoią oni mizerni Lázárzowie v drzwi bogacźow onych/ ktorzy wyłfáli mleko ich/ á odárlí wełnę ich/ á iefzcze ie czáfem kijem biją odgániáiąc/ á powiádáiąc nie máłz teraz czáfu. *RejZwierc 189*.

a. *W funkcji rzeczownika (1)* : Ktorzyć vfáią: y nie iuź zginęli/ Acź mizernymi v pyśznych łłuzyli. *GrabowSet D2v*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (3)* : *Mącz [18]d, 224b; Elender. Nędzny et mizerny. Miser. Caląg 156b.*

Synonimy: **1.** *liczy, marny, nędzny, niegodny, nieślachetny, nikczemny; 2. biedny, nędzny, nieszczęśny, nieszczęśliwy, smutny, utrapiony, żálosny; 3. grzeszny, marny, nędzny, okrutny; 4. biedny, marny, nędzny, ubogi.*